

Hoe anderen het zien

De kinderen leren over een aantal verschillende composities uit de schilderkunst

onderwerp

diverse reproducties van schilderijen

techniek

beschouwen (aanpak zoals *Handboek* hoofdstuk 7)

Toelichting

Wat er in de beeldende kunst gebeurd is, is nooit zonder bedoeling tot stand gekomen. Er zijn altijd systemen, ordeningen geweest. De ordening is er om de vormen en kleuren zodanig te spreiden of te bundelen, dat er op een beeldvlak een bedoelde eenheid ontstaat. Deze eenheid, samenhang, kan zich kenmerken door ritmische en/of regelmatige structuren, luchtige of zware vormen, mathematische regels en dergelijke. Compositie betekent niet dat het belangrijkste in het midden moet staan. De compositie kan symmetrisch maar ook asymmetrisch zijn. Zo zijn bijna alle middeleeuwse schilderijen symmetrisch, die van de Barok asymmetrisch. De Renaissance gebruikt als regel een zeer rustige opbouw, in de Barok werkt men met veel diagonalen.

Ideale verhoudingen dacht men te vinden in de 'gouden snede' ($a:b = b:[a+b]$). Dit soort vaste regels werden door de 20e eeuwse tendensen van persoonlijk stijlonderzoek losgelaten.

Een beperkte inventaris van soorten composities is de volgende:

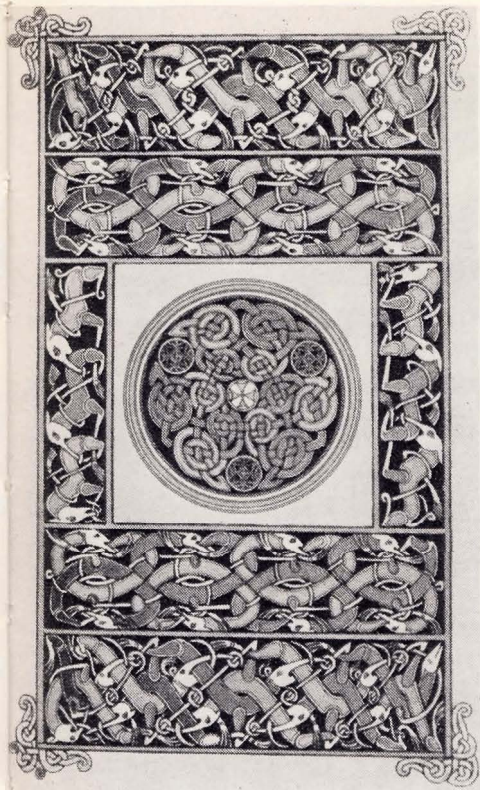
- regelcomposities: letters op een regel, Egyptische schilderijen, reliëfs op paleizen (vaak uit meerdere grondlijnen) bijv. afb. 56, *Handboek* blz. 117
- diagonaal composities: barok, romantiek
- cirkelvormig, ovaal, driehoek, half cirkelvormig
- spiraalcompositie: Trajanuszuil (zie les 2 van de vorige leeftijdsgroep)
- centraal perspectivische composities: zie *Handboek* blz. 62
- composities op afwijkende formaten

Begeleiding

Met behulp van enkele concrete voorbeelden bekijken we samen met de kinderen een viertal composities. D.m.v. enkele fotokopieën kan er per groepje goed meegekeken worden; weliswaar met vrij kleine zwart-wit afbeeldingen, maar voor het doel van deze les, nl. ordeningen te beschouwen, is dat wel te doen.

De voorbeelden zijn afkomstig uit H8 en H9 van het *Handboek*. Gezien de samenhang met les 3 en les 5 letten we er vooral op hoe de richtingen in het beeld de werking ervan meebepalen.

De leerkracht leidt dit kijkproces (eventueel met blz. 108 en 109 van het *Handboek* voor zich) en stuurt de beschouwing steeds in de richting van de rol die de compositie speelt bij de bedoeling van het schilderij.



1 symmetrische compositie

Bij afbeelding 1: decoratief doel – symmetrische regelcompositie vanuit het midden gedacht; horizontale banen met vierkant en cirkel, – geometrische ordening; de vele kromme richtingen heffen elkaar op, het geheel is daardoor precies in evenwicht.

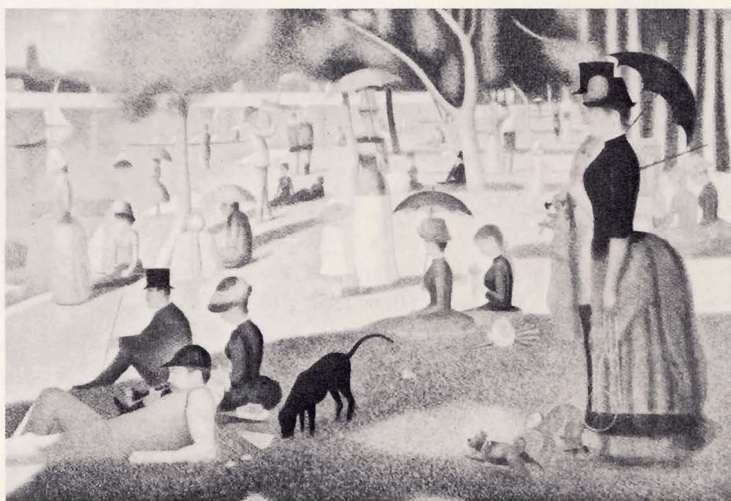
Bij afbeelding 2: de beweging, de actie, de dramatiek worden versterkt door de schuine richtingen (diagonalen) en zorgen voor een dynamische compositie.

Bij afbeelding 3: de stilte, het vredige van een zondagmiddag worden geaccentueerd door de overwegend horizontale en verticale richtingen van deze statische compositie.

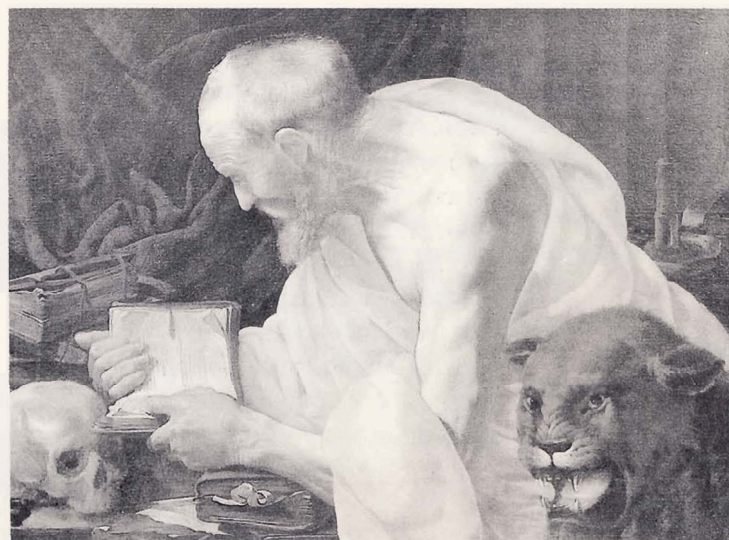
Bij afbeelding 4: de aandacht voor het belangrijkste van het beeld concentreert zich door keuze voor een driehoekcompositie; het oog blijft als het ware rondgaan in deze driehoek (zie ook blz. 173 Handboek).



2 dynamische compositie



3 statische compositie



4 driehoek compositie